

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

РН II
20

Бр. 1.

Београдъ 2. Јануара.

1848.

НОВОЙ ГОДИНИ.

Добродошла годинице нова,
У цвѣту радости небесне!
Погледъ твой е дивотворне Весне,
На ком' трепте будућности слова.

Сто срдаца, и стотин' гласова,
Посред' гора Шумадиѣ лъене,
Теб' радости ет' изводе пѣсне,
Желех' твога срѣтна благосова.

Да немилу са свѣта угине:
А све, што е Вышьям' Богу драго,
Да свакога обште буде благо;

Да у свѣту нова радость сйине:
Жельна слога браћи Славенима,
Вѣчна любовъ храбрѣмъ Србима.

Г. И.

МАТИ.

(Одломакъ изъ новеле „Въгунци.“)

Драга Србию, мила земльо, юначко гнѣздо
Србски соколова! Благо теби, садъ цвати у те-
би миръ и слобода! Слободне су твоѣ горе и
долине, слободна су твоја брда и планине! Како
е чистъ и добротворанъ зракъ, кои сынове твоѣ
оживљава, како е тихъ вѣтрићъ, кои цвѣће твоѣ
люби, и титра се са валовима твои поточића,
како е благо поднебѣ твоѣ!

Боже мой! Колика е то разлика за кратко
доба! Шта е было одъ тебе пре мало времена?
Ты си была бѣдна робиньяца, а дѣца твоја съ
тобомъ у сужанству, небо е было бурно надъ
тобомъ, твой зракъ е отрованъ быо, твоѣ су
горе тужне биле, поточићи твои су одѣкъ бы-

ли многогъ плача и уздисаня, у теби е было ста-
ниште бѣде и неволь, докъ се ние появио — Пе-
тровићъ Ђорђе... десна му се посветила рука,
којомъ е раскинуо твоѣ луте окове... Богъ му
дао душици у раю населъ!

Много, врло е много патила земля ова и ю-
начкй Србскй народъ... Срце ми плаче, кадъ
помыслимъ, како е было у Србији пре Петровића,
— Црнога-Ђорђа!

Лѣла домородко, опрости ми што ти напо-
минѣмъ то тужно доба! — Ние мени до тога, да
ти цвилимъ твоѣ добро срце са опоменомъ ове
бѣдне прошлости, само ми е намѣра, предъ очи
ти ставити лѣтъ примѣръ светогъ домолюбја,
коѣ е и у то доба, као увѣкъ, надъ Србиомъ треп-
тало као сййна звѣзда; да бы већма увидѣла грд-
ну разлику између родолюбкина, коѣ су у то до-
ба у Србији проводиле светый свой животъ, и
многои данашњи високи госпођа, коѣ може бити
на жалость и сама познаешъ.

Прекрасно е было вече, мѣсець е просую
своѣ бледе зраке по плавоме лицу валовите Са-
ве, као да се осмѣва на њо, која е тако изгледа-
ла као залобљена дѣва, накинѣна бѣлымъ бисе-
ромъ и ђурђевскимъ цвѣћемъ, — у природи цѣ-
лой тишина е владала за неко време, после се
тихий вѣтрићъ подигне, као да му е намѣра бы-
ла титрати се са мѣсечевомъ лобомъ, усколеба
гладко огледало рѣке, а свѣтлый мѣсець, као да
му се разжалило сбогъ тога, заиђе за еданъ
облачакъ.

У то доба на пустой обали Саве жена е
една укаже са двоѣ дѣце, младе и неяке.

Кадъ е већ на обали была, на колѣна пад-
не и прегрли свою дѣцу.

„Куда ћу садъ,“ проговори, пошто е дуго

време грлила дѣцу свою — „куда љу садѣ мили мои сынци? Далѣ се ићи не може, путѣ намѣ е пресѣкла ова проклета рѣка.“

После краткога љутаня продужи ядиковањ:

„Боже мой милый и драгий! Шта ће бити са мноме и са моима чедима? Куда да бѣжимѣ? Та одѣ несреће се не може утећи! — Гдѣ да се сакриемѣ? Та бѣда ће ме наћи и за синьимѣ моремѣ! — О сынци мои, куда љу я съ вама?“

— „Ходи са мноме добра жено, безопасна ћешѣ бити одѣ сваке бѣде и напасти у моме бѣломе двору.“ —

Жена се прене на ове рѣчи, и устрашено подигне своѣ сузне очи на човека, кои е за нѣомѣ стаю.

— „Не бой ми се моя драга Србкнѣ — проговори љој овај сасвимѣ любовно — я самѣ Србинѣ са оне стране Саве, мене е вальда самѣ Богѣ послао амо, да те спасемѣ, я самѣ чуо изѣ твога ядиковања, да ты помоћи требашѣ, и я љу ти бити у помоћи — шайка е моя овдѣ на рѣци, ходи са мноме, безопасна ћешѣ бити одѣ сваке бѣде и напасти у моме бѣломе двору.“ —

На ове рѣчи жена не одговори ништа, но свѣтле се сузе просну љој по бѣломе лицу.

— „Ходи, ходи брзо, добра душо — понови позывѣ свой странацѣ овај — шайка те моя чекка, само ову да пребродимо рѣку, па ты си у мирноме стану у љѣпой отачбини мољој, кодѣ дома мога: — видишѣ, я самѣ самацѣ, кои на свѣту никога свога немамѣ до едне млађане ћерке, буди ты нѣна майка, сладка майка мољој милој Анђи, а дѣца твоя нека љој буду мила браћа нѣна.“ —

„Разумѣмѣ те странче, ты бы хтѣо, да я будемѣ твоя вѣрна люба?... Никада... никада... никада... то не може бити, имамѣ я супруга жива, Богѣ бы светый знао колико онѣ пати у овоме тренутку, нѣга садѣ љота гризе боля, и брига га мори збогѣ мене и моѣ дѣце... О драгий мой Стояне! Шта ми сада ты радишѣ? Богѣ те сачувао одѣ душманске замке! — Видишѣ странче, несрећно самѣ ти я едно створенѣ, имамѣ друга, кога любимѣ вѣрма него свою душу, па удалѣна одѣ нѣга морамѣ да се криемѣ по свѣту, и да се потуцамѣ одѣ немила до недрага... но да е то само, ни полѣ яда мени, вѣћ и дѣцу мою могу свако ока тренуће изгубити. — Боже, Боже сачувай ме само одѣ овога удара!“

„Данасѣ е прошла недѣля дана, рано, врло рано е отишао на цосао Стоянѣ мой, кадѣ се

сумрачакѣ хватати почео, нестрпѣљиво самѣ га изчекивала, ерѣ ми е срце моѣ неко зло предсказивало — испунила се слутня мога сиротога срца! Ноћѣ се вѣћ спустила была на земљицу, а онѣ љошѣ нѣ дошао, я самѣ плакала и Богу се молила, да му буде у помоћи, да га сачува одѣ опасности и да га цѣла и здрава доведе у наручѣе моѣ и дѣце своѣ;... но Богѣ нѣ услушао мою молбу! — Време е пролазило, кадѣ вѣћ у дубокой ноћи тихо куцанѣ зачуемѣ на прозору моме, радостно истрчимѣ да врата отворимѣ, у томѣ мечтано, да љу загрлѣти мога драгога Стояна... нѣ онѣ быо — но мой вѣчнанный кумѣ, кои ми жалостанѣ гласѣ донесе о моме Стояну.“

„Бѣжи одавде дѣте моѣ — говораше ми онѣ — овдѣ нѣ за тебе живити, твой Стоянѣ е Турчина убио у завади и одметнуо се у гору међу айдуке, на теби ће искалѣти своѣ срце врагови, ако те овдѣ нађу, на теби и на твољој дѣци... Бѣжи дѣте моѣ, докѣ нѣ зора заплавила.“

„Нисамѣ му могла ништа одговорити на ове рѣчи, срце ми се стешчало у прсима одѣ жалости и страха, само самѣ се старала, да дѣцу мою спасемѣ одѣ бѣснила душманскога, па самѣ одма оставила домѣ мой — милый и драгий мой домѣ, обиталиште моѣ одѣ толико година, домѣ, у коме самѣ изродила дичне моѣ сынове... нѣима за любовѣ самѣ се потуцала одѣ немила до недрага, трпила гладѣ и жеђѣ, само да ми они не падну у душманске руке... О Боже мой милый, шта ће бити одѣ мене и одѣ невине моѣ дѣце!?“ —

После овы рѣчѣй руке своѣ побожно кѣ небу подигне и са вѣромѣ се Богу помоли, а низѣ образѣ су љој потокомѣ сузе текле.

На странцу се примѣтити могло, да му се срца коснуло ово позорѣе. Подуго е време недвижимѣ стаю, и мотрљо жену, коя е тако изгледала са грднѣимѣ своимѣ боломѣ у срцу, и са утѣхомѣ, кою света вѣра у срце улива, као Майка Божѣ кадѣ е гледала распеће свога облюбљѣногѣ сына; примѣтити се могло на нѣму, да е више пута хтѣо проговорити, али рѣчи су му се у прсима загушивале, или збогѣ сажалѣня прама несрећной овой майци, или што се бояо нарушити ову свету тишину... па текѣ после дугога љутаня са мекима рѣчма проговори:

— „Добра жено, я љу тебе примити подѣ зашитѣ мою, ходи са мноме и рани дѣцу твою, а Стояну твоме можешѣ остати вѣрна до гроба — видишѣ“ — — —

„Не странче, живогъ ми Бога, я съ тобомъ нећу ићи — прекине му ватрено рѣчи — заръ да оставимъ ову земљу, у којој самъ прву руйну зору угледала, у којој самъ провела дане мога дѣтинства... Овдѣ, овдѣ самъ имала и отца и майку, овдѣ самъ осѣћала чувство ватрене мое любви, овдѣ самъ постала супруга и мати... овдѣ леже кости и отца ми и майке, овдѣ ће лежати и мое кости, овдѣ ми е синуло овдѣ нека и зађе мое сунце, земља е ова была моя колѣвка, нека буде и гробница моя у овој земљи.“ —

После краткога ћутаня проговори опетъ: „Видишь странче, Стоянь се мой по горици крие као и дивіе звѣрче са своіомъ дружиномъ, онъ нема никога свога до себе, нема ко бы му разведрио тужне нѣгове мысли и ко бы му разблажио тугу... еръ онъ тужи за многимъ и за своіомъ дѣцомъ: — бы ли имала я и еднога мирнога часа, кадъ бы къ теби отишла са овимъ знаньмъ о моме мужу, не бы ли ме савѣсть гризла, што самъ оставила друга мога у незнанству збогъ насъ, Стояна мога, кои мене тако жарко, тако неисказано любви — не, я не бы была срећна кодъ тебе, я бы жалость и несрећу нанела теби, еръ мене бы и Богъ морао казнити збогъ невѣрности мое, а ударъ, кои бы Богъ послао на мене, могао бы и тебе стићи, кои си ме помагао у грѣшной мојој невѣрности — не, нећу ићи съ тобомъ, већ идемъ тражити мужа мога. — Не гледай ме тако сажалливо, имамъ я доста одважности, да то учинимъ, не боимъ се я ничега на путу, одъ свакогъ насиља ће ме ово спасти.“ —

При овима рѣчма лѣпъ Турскій ножъ извади изъ пѣдара, кои се затрепти при свѣтлости одъ мѣсеца у нѣнима рукама, кадъ га са осмѣхомъ погледа, лѣпо га метне гдѣ е и было, па проговори опетъ:

„Странче, Богъ ти дао толико веселы и срећны часова, колико самъ я горки имала у животу моме; ты мени хоћешъ да поможешъ, а намрштень погледъ твой и твоє сузно око, у моме видимъ сажалнь, ямче ми за твоє понитень! — Странче, теби ћу повѣрити найдрагоцѣниє мое благо на овоме свѣту. Богъ ти дао срећу и здрављ, узми къ себи дѣцу мою и воспитавай ий.“

Као кадъ муња пролети по наоблаченомъ небу и просѣче мрку ноћъ свѣтлосћу своіомъ, тако се разведри овога образъ, кадъ е зачуо рѣчи ове, и очи му се засвѣтле одъ радости.

— „Хвала ти на повѣреню твоє, добра душо! я ћу примити овај светый аманетъ: дѣцу твою, любићу ий као моя два чарна ока и лѣпо ћу ий воспитавати са миломъ моіомъ ћеркомъ.“ —

„Тако, тако мой Србине, учини то, да ти Богъ да души у раю насель, учини то, ето ти два моя сына, два сокола сива, у нѣима ти предаемъ више него животъ мой, рани ий и одъ злобрани, докъ не дорасту до коня и до бритке саблѣ... ал' онда ий немой кодъ себе задржати, они су юначко колѣно, нѣима треба за отачбину мрети!“ —

Кадъ е ове рѣчи говорила, чинило се да е заборавила за свою неволю; еръ бледо іој се лице зарумени као небо кадъ се сунце рађа, а очи іој задобию свою свѣтлостъ, на цѣломъ створу нѣномъ благородна охолость се примѣтити могла, тако, да е странацъ изванъ себе быо одъ милине, кою е садъ чувствовао, тако му се учинило као да види предъ собомъ анѣла изъ войске Божіє, кои е дошао съ неба, да раскине окове сужанства и да Србию задобіє миръ и слободу; а усхићень нѣгово на найвећемъ е степену было, кадъ е ове говорила рѣчи:

„Много, врло е много патила отачбина моя подъ горкимъ ярмомъ, али тога яда никада ніе было — — мыслию бы человекъ, да е Богъ свое лице одъ насъ одвратио и да насъ е оставіо самимъ — — ал' ніе тако, Богъ е кодъ насъ и наша патня неће дуго траяти... Видишь, нема еднога Србскогъ срца, кое огорчено небы было, нема едне деснице, коя не бы хтѣла сабљу дызати, и дотле не метати у корице, докъ душманска крвь потокомъ не потече, нема Србскогъ ока, кое не бы хтѣло тамо нишпанити, гдѣ душманско срце біє, и гдѣ се нѣгово чело диже... скоро ће куцнути и нашъ часъ, знатанъ часъ Србске слободе! Зло су поступали са окованымъ лавомъ, и много су се титрали съ нѣиме, а ланци су већ ослабили, чини ми се, да ће ий лако бити раскинути, а кадъ лавъ поврати свою слободу, неће лако пасти опетъ у сужанство, но быће крви а смртъ ће славу славити! — Скоро ће куцнути нашъ часъ, знатанъ часъ Србске слободе — а онда, Србине, Србию нуждне ће бити юначке мишице...“

— „Разумѣмъ те — тако ми еднога Бога и самртнога мога часа, испунићу твою желю — проговори хитро странацъ — прва пушка, коя избачена буде за Србску слободу, опоменуће ме на мое обѣщань... на првый позывъ я ћу се одзвати, подъ барякомъ, кои подигну Србски о-

слободителѣи, я ѣу међу првима быти са твоимъ сыновима!“ —

„Добро Србине, я ти вѣруемъ, а и тако те Богъ помогао, као што ѣшь твою рѣчь испунити.“

После овы рѣчій привуче къ себи дѣцу свою, излюби иѣ, па после иѣмъ проговори:

„Дѣцо, ово ѣе быти вашъ отаць!“

Али да си е убио, рѣчи едне не бы могла више проговорити, тако иѣ се стешчале прси збогъ велике жалости, као да е садъ само познала управо станъ свое и великѣи губитакъ. Одъ дѣце се свое растати на вѣки и нѣи у стране руке предати: велика е то туга за едну матеръ, туга, кою само мати зна поняти и уважити! — Па кадъ е иѣшь видила сузе у очима свои сынова, и примѣтила погледъ, коимъ ю е премѣрио старѣи нѣнъ сынъ, онда е заборавила и за отачбину и за Стояна, па се одважи иѣи са дѣцомъ своѣомъ.

Но ориѣшка е морала быти снага у жени овой, кадъ е тако могла владати са собомъ и своима чувствованяма, еръ текъ што су различита ова чувства у нѣномъ срцу махъ преотела, одма иѣ е она утишала у себи и после неколико магновена веѣъ е говорити могла, но рѣчи су иѣи быле прекидане, и тихе, а одатле се може заключити, шта е она иѣишь патила.

„Марко — говорила е своме старѣемъ сыну — на ти ову бурму позлаѣену, кою самъ добила одъ твога бабайка, кадъ самъ постала нѣгова вѣрна любя, ова бурма нека те опомене на твою милу майку, коя те е любила веѣма него свой животъ, тебе и твога брата... ал' дѣцо отачбина е мени дражѣи него и вы.“

Марко е био дѣте одъ 10 година, и разумѣо е, шта му говори майка, онъ е знао зашто е дрктао гласъ нѣгове майке, и зашто су се последнѣи нѣне рѣчи веѣъ у еѣанъ претвориле, ал' Бошко, онъ е био много манѣи, него да бы знао разабрати смысао материны рѣчѣи, нѣму е само жао было, што му мати плаче, па зато е и онъ плакао.

Но и материно е срце веѣъ врло много патило, болъ е био веѣъ на найвышемъ степену, и снага ю е веѣъ сасвимъ оставила, то се засвѣдочило и тимъ, што е само иѣишь „Съ Богомъ“ викинула, па нагло као вѣоръ полети, да не види више дѣцу свою и да учини край веѣъ тако дугомъ и тако жалостномъ позорѣю.

Но текъ што се мало отиснула одъ свое дѣце, колѣна иѣи заклецаю, а она колика е дуга была на землю се стропошта.

„Мати, мати!“ ядиковаху дѣца нѣна и къ нѣи притрче.

„Носи иѣ, носи,“ — проговори крозь плачь страноме, кои е за дѣцомъ дошао, и образъ сакрѣе у мекану траву.

Дуго е тако еѣала, а кадъ се подигла, сама е была, никога око нѣ, до съ едне стране тиха Сава и врбово гранъ, а выше нѣ плаво небо, на комъ се раѣало сѣино сунце.

На меканой травы сѣило се зрѣвѣлъ одъ бисера.

Нѣе то было зрѣвѣлъ одъ бисера, но нѣне горке сузе, коима е оросила зелену траву.

Богобой Атанацковиѣъ.

ОБЗОРЪ КНѢИЖЕВНѢИ.

„Прилѣтбе при читаню Србски кнѣига.“

1. Пишесе *писмо Brief*, а народъ говори *писма* (и *кнѣига*); послао ми е *две* — *три писме*, вели *простаць*; а у кнѣигама се више *писла* (два — три); *опеть* у ми. бр. род. на *петъ писала* обадвое виѣе; — ово друго дакле болъ бы было, едно што народъ тако говори, друго што се управнѣе скланиа, а треѣе што бы тако была нека разлика између писме *Wissfabe* и писма *Brief*.

2. Корене рѣчи *варати* и *варити* свое особито значеѣи имаю, а са *пре* сложене само ову другу и у ове прве значеню говоримо и пишемо, ако и имамо *изварати* и *паваратисе*; не бы л' болъ было писати: *преваро* ме умѣсто *преваро* ме?

3. Брѣителна основна цифрама безъ точке, а редовна съ точкамъ — обычно означуюсе; дакле брѣви на стр. 66. 33, на стр. 100. 155,000., на стр. 156. 177, на стр. 193. 3200. и 5000., на стр. 247. 40., и ми. д. у св. I. Гласвика Др. С. Сл. исеу уредно написани; — а брѣви 155,000 до 180,000, на 99-ой; 20,442, на 133-ой; 1,690. и 37,000, на 147-ой исе кнѣиге страни и ми. др. противъ §. 11. рачунице, за *учекусе младежь* у народнимъ училиштама Кн. С. написане, раздѣлѣни су.

4. *Януара, Януарѣи; Фебруара, Фебруарѣи* и т. д. Ово бы се могло изедначити; па или писати: *Януарѣи, Фебруарѣи, Октоврѣи* (а не *Октомврѣи*, као што у некимъ важнимъ списаняма имамо; одкудъ оно ношь *параюе л?*); или *окракъ иѣ* са *а* замѣнити (освѣтъ *Мая, Юнѣи и Юлѣи*), а са *в* измѣнитоме *б* дати мѣсто, па писати *Януара, Фебруара* и т. д.

5. *Писамъ, писи, нѣе*; а на стр. 64. и 65. Гласника доказано е, да изъ Славенскога „писме *ѣ* мѣни се у Србскомъ на *и*“; па заръ бы изгубило што писме *е*, кадъ бы частица *ни* (Славенски *нѣ*; *нѣсмъ, нѣси, нѣсти*) у сва три лица задржана была? Много ли се натеже збогъ тога, што се *и* у гласна залюбило!

(Далъ слѣдуе.)

Учредникъ Милошь Поповиѣъ.

Издано и печатано у Правителственой Кнѣигонечатнѣи у Београду.